

Piros pünkösds napján

A komárommegyei Kocson a pünkösdsöt nem tudja nagy ünnepnek a nép. Kitakarítanak az előző napokon mindenütt, hogy meg legyen a tisztesség, de nincs nagy sütés-főzés. *„Karácsonkor kalácsot, húsvétkor könyeret, pünköskskor meg ha lehet!”* –

járja a mondás, jelezve az új termés előtti időszakra jellemző helyzetet az éléskamrában.

Ilyenkor, bizony, üres a kamra. Ami szalonna, hús, zsír még akad a kevés liszt mellett, kell a *dógos embernek*

. A második napot nem is nagyon tartják: nincs miből. Más vidékeken is csak ezt tapasztalhatja a kíváncsi ember, pedig

azelőtt piros pünkösds napján bőven ettek-ittak az emberek.

A pünkösdsöt régen a jelentősebb tavaszi ünnepek közé sorolták és multságaira, játékos kedvteléseire hetekkel előbb készülődött a falu népe. Ma is emlékeznek még sokan *a pünkösdi királyra, a pünkösdi királynéra, a pünkösdsülésre, a pünkösdi rózsára*, de ma már kevesen tudják, mit is jelentettek ezek az érdekes jelenségek a pünkösdi ünnepléskor.

Pünkösds napján a legények testi erő, vagy ügyesség dolgában mérkőztek, lovat futtattak, vagy bikát hajszoltak, s a legügyesebbet, a legkiválóbbat tették meg pünkösdi királynak. Dunántúl sok falujában lovasjátékok döntötték el az elsőbbséget: aki három verseny közül kettőben győzött, az lett a király. Sok helyen egyszerűen megválasztották a pünkösdi királyt: az első legény már jóelőre megszerezte a tekintélyt, s a választás alkalmával, pünkösds napján, nagy táncos multságot tartottak.

A pünkösdi királyválasztás játékos multságában a legjelentősebb vonás maga a tréfákkal fűszerezett versengés. A Felvidéken kötelet húztak végig a falun, annak közepére lábainál fogva felakasztottak egy eleven ludat. A legények a kötél alatt elballagva igyekeztek a lúd nyakát elszakítani. Akinek ez nem sikerült, rendesen lepottyant a lóról. Ezen aztán az egész falu nevetett.

A pünkösdi királyné a pünkösdsölő nevű szokásban szerepel és a legtöbb helyen nem is valódi leány, hanem kócbábú. Szegeden régebben eladó lányok járhattak pünkösdsölőni fehér ruhában, fejükön rózsakoszorúval. A királyné fehér fátyollal volt borítva. A királyné középen ment. Két lány kezet fogva előtte ment, kettő meg utána. Házról házra jártak, s igen érdekes pünkösdi énekeket énekeltek. Csallóközben a leányok közül egy: szépen felöltöztetett, virágos, koronás

fabábot vitt magával; ez volt a királyné.

A pünkösdi királyné és kísérete azonban nemcsak szent énekeket énekel, hanem termékenységet varázsoló ősi verseket is mond. A vas megyei Répcelakon a pünkösdi vers végén a királynét felemelik, fátolát lekapják, és azt mondják: *„Ekkora legyen a kenderük, mint a mi királykisasszonyunk.”* Minél több ajándékot adnak a pünkösdlők kosarába, annál jobban emelgetik a kis királynét, ha pedig nem adnak nekik semmit, akkor leültetik a földre, mert a királyné felemelésétől megnő, a leültetése folytán kicsi marad a gazdasszony kendere.

Bár a király és a királyné együttes szereplésére adataink nincsenek az ünnepség eredeti formája a király és a királyné lakodalma lehetett, amelyet aztán az emberek és az egész természet utánoznak. Erre mutat az, hogy a szegedi pünkösdlőben az egyik szereplő neve a vőlegény, a másiké a násznagy, s a versek egy része lakodalomra utal. Jászberényben pedig két csoport járt pünkösdt köszönteni a pünkösdi énekkel. A lányok menetében a pünkösdi menyasszony, a fiúk menetében a pünkösdi vőlegény a középpont. Bizonyos, hogy azonosak a királlyal és a királynéval.

„A pünkösdi rózsza kihajlott az útra, Szöggye föl a menyasszony, kösse koszorúba... Jól mögfogd, jól mögfogd lovadnak kantárját. Ne tipödj, ne tapodja a pünkösdi rózsát” – mondja a pünkösdi vers. A virághintés, nevezetesen a rózsahintés szokása nem magyar eredetű szokás ugyan, azonban olyan adataink is vannak, amelyeknek vonatkozásai a magyar történelem felé vezetnek. A pünkösdi ének nagy részében Szent Erzsébet asszony a pünkösdi királyné, akinek legendájában előfordul a rózsává változás csodatétele. Erzsébet II. András magyar király leánya volt, akit 1211-ben négyéves korában vittek el menyasszonynak Tübingenbe. A bábu, a kis 4-5 éves királyné szerepe tehát pünkösdi játékaikban a kis királyleány csodálatos történeteinek töredéke, átszöve termékenységi varázslatokkal. A pünkösdi király neve a versekben *„Andorás”*

. Már ez a név is az Árpád-ház emlékére utal, s lehetséges, hogy a pünkösdi királyválasztás ősi csirái a királyválasztás nomád formái között kereshetők.

A pünkösdi szokások tehát arra, utalnak, hogy elmosódó ősi emlékek éltek nyugati eredetű szokásokba ágyazottan ezekben a bájos, érdekes és színes időtöltésekben, amelyeket oly könnyörtelenül rombol semmivé a modern élet rohanó lendülete. Piros pünkösdi napján emlékezzünk ezekre a szép szokásokra, hogy ne feledjenek el mindent fiaink és unokáink!

Forrás: Országépítés- Nemzetpolitikai Szolgálat. III. évfolyam 11. szám. 1943. 14.